

הרשות השופטת

משרד החינוך, התרבות והספורט
המזכירות הפדגוגית
המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה

הנהלת בתי המשפט
לשכת הדוברת

משרד החינוך, התרבות והספורט
המזכירות הפדגוגית
המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה

הנהלת בתי המשפט
לשכת הדוברת

הרשות השופטת

חברי המערכת: גדעון טויטו, עו"ד תמר פול כהן, גילה בר אור, רעות לירז
כתיבה: שרון סבן-ספראי
עריכה: נורית ברוורמן
תצלומים: אלי נאמן
עיצוב: סטודיו דודו הראל
הוצאה לאור: משרד החינוך, המחלקה לפרסומים
הכנה והבאה לדפוס: רעות לירז
נדפס בדפוס מאור ולך, ירושלים

כתובת אינטרנט של אתר המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה במשרד החינוך, התרבות והספורט:

www.education.gov.il/ezrachut

כתובת אינטרנט של אתר הרשות השופטת: www.court.gov.il

התמונות על העטיפה ובגב החוברת הן של בית המשפט העליון.

תשס"ה - 2004

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך

פתח דבר,

המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה במזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, התרבות והספורט בשיתוף עם הנהלת בתי המשפט, מקיימים פעילות חינוכית במרכזים לימודיים שהוקמו בבית המשפט העליון ובהיכלי משפט ברחבי הארץ. המרכזים הלימודיים פותחים בפני תלמידים, מורים ואנשי חינוך, צוהר לעולמה של הרשות השופטת, במטרה לחשוף ולקרר אותם לסוגיות הקשורות בשלטון החוק ולזכויות וחובות האזרח בחברה הישראלית.

החברת שלפניכם יוצאת לאור במסגרת עבודת המרכזים הלימודיים.
היא בנויה משני חלקים:

החלק הראשון - היכרות עם מערכת המשפט ותפקידיה השונים.

החלק השני - "מונחון", מושגים מרכזיים בנושא הרשות השופטת.

החברת מנוסחת באופן שווה לכל נפש ולא ל"מומחים" בלבד. היא מיועדת לתלמידים, מורים, אנשי חינוך, סטודנטים ולכל המעוניין להרחיב את ידיעותיו וללמוד "על רגל אחת" מהי מערכת המשפט וכיצד היא פועלת.

החברת היא חלק מהמענה החינוכי המשלים ללימודי האזרחות המוצע על ידי המרכזים הלימודיים ומכוון לעורר חשיבה, עיון ודיון בסוגיות אזרחיות, עקרוניות ואקטואליות מעולם המשפט.

אנו מקווים כי החברת, יחד עם הפעילויות האחרות המוצעות על ידי המרכזים הלימודיים, יסייעו לתלמידים ולמורים להכיר וללמוד את הרשות השופטת בדרך מעניינת וחוויתית.

בברכה,

חברי המערכת

דבר נשיא בית המשפט העליון השופט אהרן ברק

מזה שנים אחדות פועל בבית המשפט העליון מרכז ללימודי אזרחות ודמוקרטיה. פעילותו הברוכה של מרכז זה מופנית כלפי בני נוער מכל רחבי הארץ, הבאים לבית המשפט כדי לקנות מושגי וערכי יסוד של שיטת המשטר בישראל, ובמיוחד באים לשמוע על תפקידה של הרשות השופטת ומעמדה ביחס לרשויות השלטון האחרות בחברה בישראל.

חלק עיקרי בתפקידה של הרשות השופטת במדינת ישראל הוא להגן על החוקה ועל הדמוקרטיה. זהו תפקידו המרכזי של שופט במדינה דמוקרטית. במסגרת תפקיד זה, על הרשות השופטת לעמוד על משמר ערכי היסוד של השיטה המשפטית ולהגן עליהם מפני הקמים עליהם.

אכן, דמוקרטיה היא מושג רב-ממדי. דמוקרטיה אמיתית אינה רק שלטון הרוב ועליונות החקיקה. דמוקרטיה אמיתית ניכרת גם בעליונותם של ערכים ועקרונות המונחים ביסוד הדמוקרטיה. אין דמוקרטיה (אמיתית) בלא הפרדת רשויות, שלטון החוק, עצמאות השפיטה והכרה בערכים ובעקרונות כגון מוסר וצדק. מעל לכל, תנאי לדמוקרטיה הוא שמירה על זכויות אדם, באופן שכל פרט נהנה מזכויות שגם הרוב אינו יכול ליטול אותן ממנו רק משום שבידו כוח הרוב. כאשר מתקיימת סתירה בין שלטון הרוב לבין הצורך להבטיח את ערכי היסוד הללו, נדרש איזון פנימי עדין, השומר על הגרעין של כל אחד מהיבטיה של הדמוקרטיה. באיזון זה, מוטלות מגבלות הן על עליונות החקיקה והן על עליונות זכויות האדם.

חוברת זו היא נדבך נוסף בתכנית הלימודים המתקיימת במרכז ללימודי אזרחות ודמוקרטיה שבבית המשפט. החוברת מפרטת את מבנה מערכת בתי המשפט, ומסבירה את מושגי היסוד הבסיסיים הנוגעים לרשות השופטת. ככזו, היא מהווה חלק חשוב בהנחלת תפקידה של הרשות השופטת לבני הנוער, שהם עתידה של החברה והמדינה.

אני מברך על פעולה חינוכית חשובה זו, ומקווה כי המאמצים המושקעים בה ישאו פרי בהעמקת ערכי הדמוקרטיה במדינתנו.

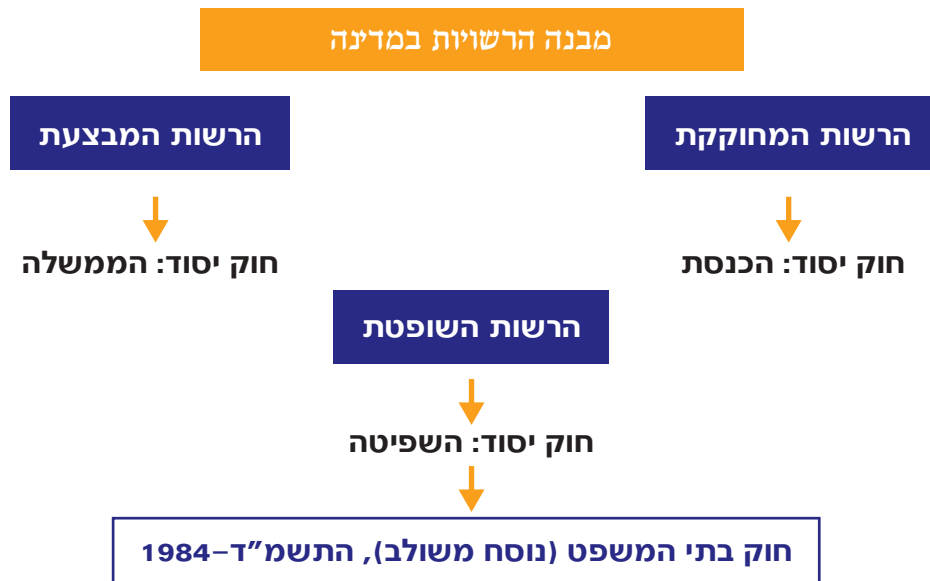

"ואשיבה שופטיך כבראשונה ויעצייד כבתחילה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה" (ישעיהו א', כ"ז)

הרשות השופטת, מערכת בתי המשפט, היא אחת משלוש רשויות השלטון במדינת ישראל לצד הרשות המחוקקת - הכנסת, והרשות המבצעת - הממשלה.

תפקידה של הרשות השופטת היא להכריע בסכסוכים הבאים בפניה, בין אדם לחברו ובין האזרח לרשות. במילוי תפקיד זה על בית המשפט לעשות צדק במסגרת הדין. לרשות השופטת תפקיד חשוב בשמירה על שלטון החוק ועל זכויות האדם והאזרח בישראל.

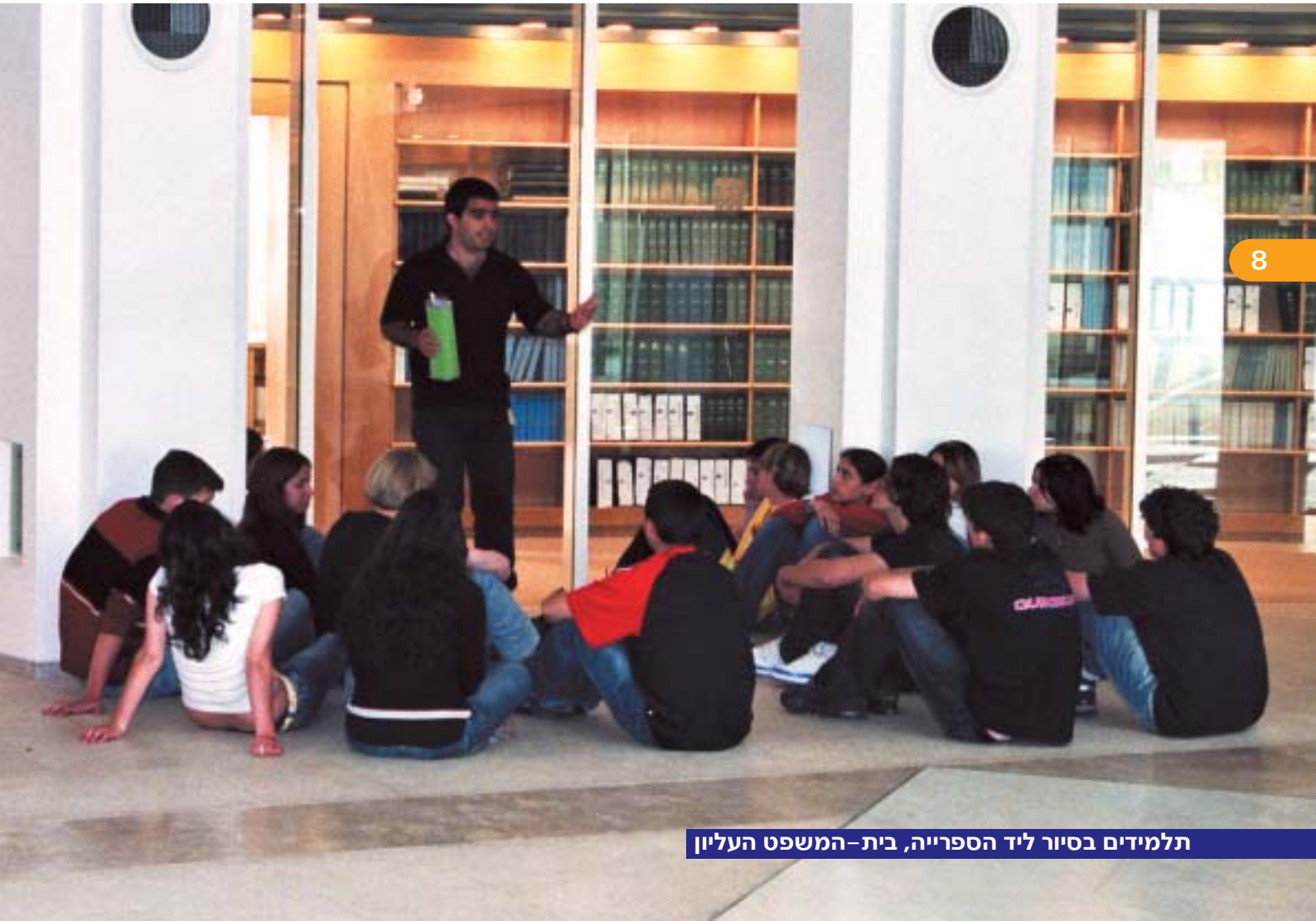
כל רשויות המדינה נתונות לביקורת בית המשפט, הבוחן את חוקיות החוק והשלטון. עצמאותה של הרשות השופטת חיונית לקיום המשטר הדמוקרטי בישראל, ומאפשרת את הביקורת השיפוטית של בית המשפט על תיפקוד הרשויות. עצמאותה של הרשות השופטת מתבטאת הן במעמדו האישי של השופט (דרך בחירתו, העלאתו בדרגה, אורך תקופת כהונתו) והן באי כפיפות השופט לרשות אחרת אלא לחוק בלבד. מתוקף תפקידה ומתוקף מעמדה העצמאי של המערכת המשפטית היא מחוייבת לשמור על עקרון השקיפות ולהיות נגישה לכל אזרח, כממונה על שמירת זכויותיו. עקרונות אלה מעוגנים במסורת ישראל: **"...ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו". לא תכירו פנים במשפט כקטון כגדול תשמעון לא תגורו מפני איש...** (דברים א', ט"ז-י"ז).

מערכת בתי המשפט בישראל מורכבת משלוש ערכאות:

- בית משפט השלום
- בית המשפט המחוזי
- בית המשפט העליון

בית המשפט העליון מכהן הן כערכאה הגבוהה לערעורים במדינת ישראל והן כבית משפט גבוה לצדק. מרכזיותו של בית המשפט העליון באה לידי ביטוי בכל יום בחינו. פסיקותיו גם מעצבות וגם משקפות את הנורמות והערכים החברתיים על פיהם מתנהלת ומתקיימת החברה במדינת ישראל.

מערכת המשפט במדינת ישראל מושתתת על ערכי היסוד של משטר דמוקרטי ומורשת ישראל "שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך" (דברים ט"ז, י"ח). ניתן למצוא בו רבדים שונים של חקיקה. חלקם נותרו מן המשפט העות'מאני, חלקם מן המשפט הבריטי המנדטורי וחלקם יצירה חקיקתית שנוספה משך שנות קיומה של מדינת ישראל. חלק אחרון זה מהווה כיום את החלק המרכזי של החקיקה בישראל.

סיום המנדט והקמת מדינת ישראל, כלומר העברת הסמכות השלטונית מריבון אחד למשנהו, העלתה חשש שיווצר חלל מבחינת החוק והמשפט במדינת ישראל. מיד לאחר הכרזת העצמאות, הכריזו עליה מדינות ערב מלחמה ופלשו לתחומה. המאבק על הקיום והחירות לא איפשר הקמת מערכת דינים וחוקים למדינה.

כדי למנוע פער חוקתי, אושרה, כבר בישיבתה השנייה של מועצת המדינה הזמנית, בכ"ה באייר תש"ח, (3.6.1948), פקודת סדרי השלטון והמשפט, בה נקבע כי: "המשפט שהיה קיים בארץ ישראל ביום ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948) יעמוד בתוקפו, עד כמה שאין בו משום סתירה לפקודה זו או לחוקים האחרים שינתנו על ידי מועצת המדינה הזמנית או על פיה או בשינויים הנובעים מתוך הקמת המדינה ורשויותיה" (פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948, סעיף 11). פקודת סדרי השלטון והמשפט הייתה החוק הקונסטיטוציוני הראשון במדינת ישראל. היא היוותה את המסגרת החוקית לניהול המדינה והניחה את היסודות לסדרי השלטון והמשפט.

סמכות מינוי השופטים הועברה מידי הנציב העליון הבריטי לשר המשפטים, שמינה, מיד אחרי הקמת המדינה, שופטים לבתי משפט השלום ולבתי המשפט המחוזיים. לעומת זאת, נקבע, כי שופטי בית המשפט העליון יתמנו "על פי הצעת שר המשפטים, על ידי הממשלה הזמנית באישור מועצת המדינה הזמנית" (סעיף 1 לפקודת בתי המשפט, הוראות מעבר, תש"ח-1948). על פי סמכות זו מונו ביום ט"ו בתמוז תש"ח (22.7.1948), חמשת השופטים הראשונים של בית המשפט העליון והם: משה זמורה, יצחק אולשן, שמחה אסף, מנחם דונקלבלום ושניאור זלמן חשין. ד"ר זמורה נתמנה לנשיא הראשון של בית המשפט העליון. בית המשפט העליון הוסמך להתחיל לפעול ביום י' באלול תש"ח (14.9.1948). הוא נפתח ביום י"א באלול תש"ח (15.9.1948), וישב לראשונה בדין ביום י"ב באלול תש"ח (16.9.1948).

במשך השנים נחקקו מספר חוקים המסדירים את פעולתה של מערכת המשפט, ביניהם: בשנת 1957 נחקק חוק בתי המשפט, שהשאיר על כנה את מערכת בתי המשפט הקיימת, בשינויים מסויימים, פירט את סמכויות בתי המשפט וקבע הוראות מפורטות בעניינם. בשנת 1984 נתקבל נוסח משולב של חוק בתי המשפט, בו אוגדו מספר חלקים הנוגעים לבתי המשפט.

חוק יסודות המשפט, תש"מ-1980, ניתק את הזיקה למשפט האנגלי וקבע את היררכיית "הפרשנות המשפטית": "ראה בית המשפט שאלה משפטית הטעונה הכרעה ולא מצא לה תשובה בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל".

חוק יסוד השפיטה נחקק בשנת 1984 והגדיר את סמכויות השפיטה במדינת ישראל. החוק הגדיר את מבנה מערכת בתי המשפט, קבע את סמכויות השופטים וקיבע את עקרונות אי תלות השופטים ופומביות הדיון כעקרונות חוקתיים.

הרשות השופטת היא אחת משלוש הרשויות במדינה והיא פועלת לצד הרשות המחוקקת (הכנסת) והרשות המבצעת (הממשלה).

מבנה הרשות השופטת מושתת על שלוש ערכאות (רמות) שבראשן עומד בית המשפט העליון.

בית המשפט העליון הוא הערכאה השיפוטית הגבוהה ביותר במדינת ישראל. הוא מכהן הן כערכאה הגבוהה לערעורים במדינת ישראל והן כבית משפט גבוה לצדק (בג"צ). בשבתו כבית משפט לערעורים דן בית המשפט העליון בערעורים על פסקי דין של בתי המשפט המחוזיים, שניתנו בהליכים אזרחיים, פליליים או אחרים, וכן בערעורים על טריבונלים* שונים, כגון ערעורים בענייני משמעת. בשבתו כבית דין גבוה לצדק דן בית המשפט העליון בעתירות המוגשות נגד רשויות השלטון.

בית המשפט המחוזי דן כערכאה ראשונה בכל העניינים האזרחיים והפליליים, שאינם בסמכותו של בית משפט השלום, וכבית משפט לערעורים על פסקי הדין של בית משפט השלום. בית המשפט המחוזי גם דן בעניינים מינהליים שונים, בהם הוסמך לדון כחוק בית המשפט לעניינים מינהליים התש"ס-2000.

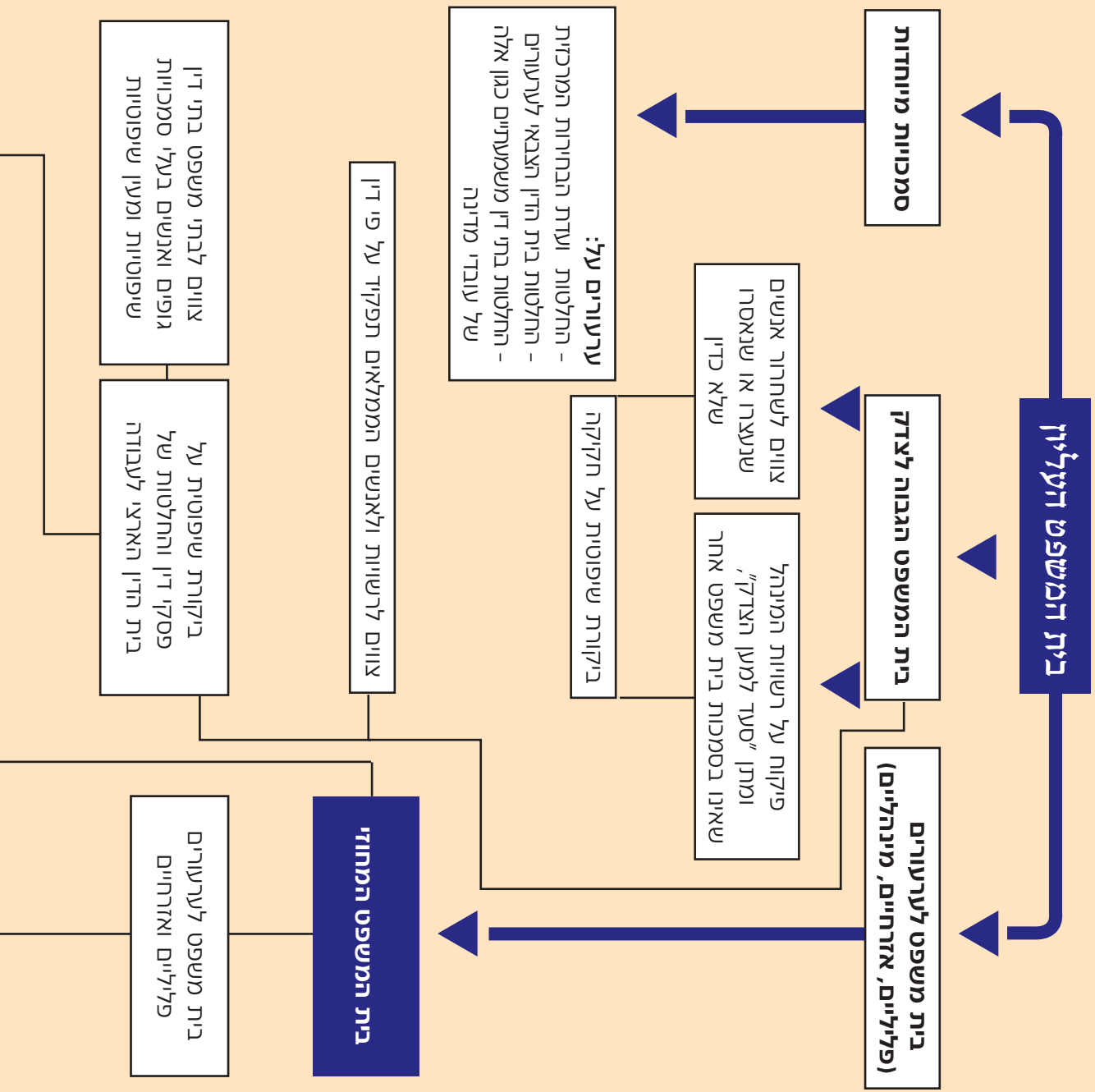
בית משפט השלום יושב כערכאה ראשונה בעניינים פליליים ואזרחיים. בית משפט השלום דן בעניינים פליליים בהם העונש המרבי הוא עד שבע שנות מאסר, וכן בתביעות בהליך אזרחי בהן הסעד המירבי הוא עד 2.5 מיליון ₪, נכון לשנת 2004.

השופטים

במילוי תפקידי השפיטה אין הרשות השופטת תלויה באדם או ברשות אחרת. אי-התלות היא אישית ועניינית. אי-התלות האישית מובטחת על ידי דרך בחירתו של השופט, אופן העלאתו בדרגה, אורך תקופת כהונתו, תנאי השירות שלו, שכרו והחסינות המוקנית לו. שופט מתמנה לכהונה הנמשכת עד גיל 70 אלא אם הוחלט אחרת על ידי הוועדה לבחירת שופטים. אי-התלות העניינית פירושה שהשופט, בעת שהוא ממלא תפקידי שפיטה, כפוף למרות החוק בלבד ולא לאדם או לרשות אחרת. שופטים נבחרים על ידי הוועדה לבחירת שופטים, המונה תשעה חברים: נשיא בית המשפט העליון, שני שופטים אחרים של בית המשפט העליון שנבחרים על ידי שופטיו, שר המשפטים ושר אחר שקובעת הממשלה, שני חברי כנסת שבוחרת הכנסת ושני נציגים של לשכת עורכי הדין הנבחרים על ידי המועצה הארצית של הלשכה. שר המשפטים יהיה יושב ראש הוועדה. נשיא המדינה הוא הממנה את השופטים שנבחרו.

חוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984 מפרט את מבנה מערכת בתי המשפט וסמכויותיהם, ואת תפקידי השופטים והרשמים.

*טריבונל - ראה מונחון עמוד 32

בית הדין הארצי לעבודה

אזרחי:
ערעורים על החלטות של
בתי הדין האזוריים לעבודה

בית משפט השלום

אזרחי:
- תביעות כספיות שעלותן על 2,500,000 ש"ח
- שיומוש וחזקה במקרקעין
- בית הדין לשכירות

ערכאה דיונית:
אזרחי: סמכות ערופת - כל סמכות
שאונה נתונה בידי בית המשפט
או בית דין אחר, לרבות תביעות
שעלותן על 2,500,000 ש"ח ובעלות מקרקעין
פלילי: עבירה שעונשה יותר מ-7 שנות מאסר

פלילי:
עברות שעונשן המירבי עד 7
שנות מאסר

בתי משפט מינהליים
(מכרזים תכנון ובנייה ועוד)

בתי הדין האזוריים לעבודה

תביעות הקשורות ביחסי עובד
ומעביד תביעות מכוח חוקים
סוציאליים שונים:
חוק הביטוח הלאומי,
חוק ביטוח בריאות ממלכתי;
עבירות פליליות מסוימות
על פי חוקי העבודה

בית משפט לענייני משפחה

בית משפט לעניינים מקומיים

בית משפט לתעבורה

בית משפט לנוער

בית המשפט לתביעות קטנות

לשכת החוצאה לפועל

בית המשפט העליון עומד בראש מערכת המשפט בישראל, הוא הערכאה השיפוטית הגבוהה ביותר. תחום שיפוטו המדינה כולה. הלכה שפוסק בית המשפט העליון מחייבת כל בית משפט, זולת בית המשפט העליון (חוק יסוד: השפיטה, סעיף 20). זה עקרון התקדים המחייב הנוהג בישראל.

הליכים עיקריים

בית המשפט העליון דן בערעורים על פסקי דין של בתי המשפט המחוזיים, שניתנו בהליכים אזרחיים או פליליים וכן בערעורים על החלטות שנתקבלו בהליכים של מוסדות שיפוטיים אחרים. פסקי הדין הניתנים בבית המשפט העליון מחייבים את כל בתי המשפט הנמוכים יותר, וכן כל אדם ורשות במדינה.

נכון לשנת 2004 מכהנים בבית המשפט העליון 14 שופטים במינוי קבע ושופט אחד במינוי בפועל.

בג"צ – בית משפט גבוה לצדק

סמכות מיוחדת מסורה לבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק (בג"צ). במסגרת זו דן בית המשפט העליון בעתירות המוגשות נגד רשויות השלטון.

סעיף 15 בחוק יסוד: השפיטה, מגדיר את סמכותו של בית המשפט העליון בשבתו כבג"צ: **"בית המשפט העליון ישב כבית משפט גבוה לצדק; בשבתו כאמור ידון בעניינים אשר הוא רואה צורך לתת בהם סעד למען הצדק ואשר אינם בסמכותו של בית המשפט או של בית דין אחר"**.

"סעד" הוא מונח משפטי המחייב גוף שלישי לנהוג בדרך מסויימת כלפי הצד שפנה לבג"צ.

בג"צ הוא המוסד שאליו פונה אזרח אשר חש עצמו נפגע שלא כדין בידי רשויות ציבוריות ולו נתן בג"צ את הסעד.

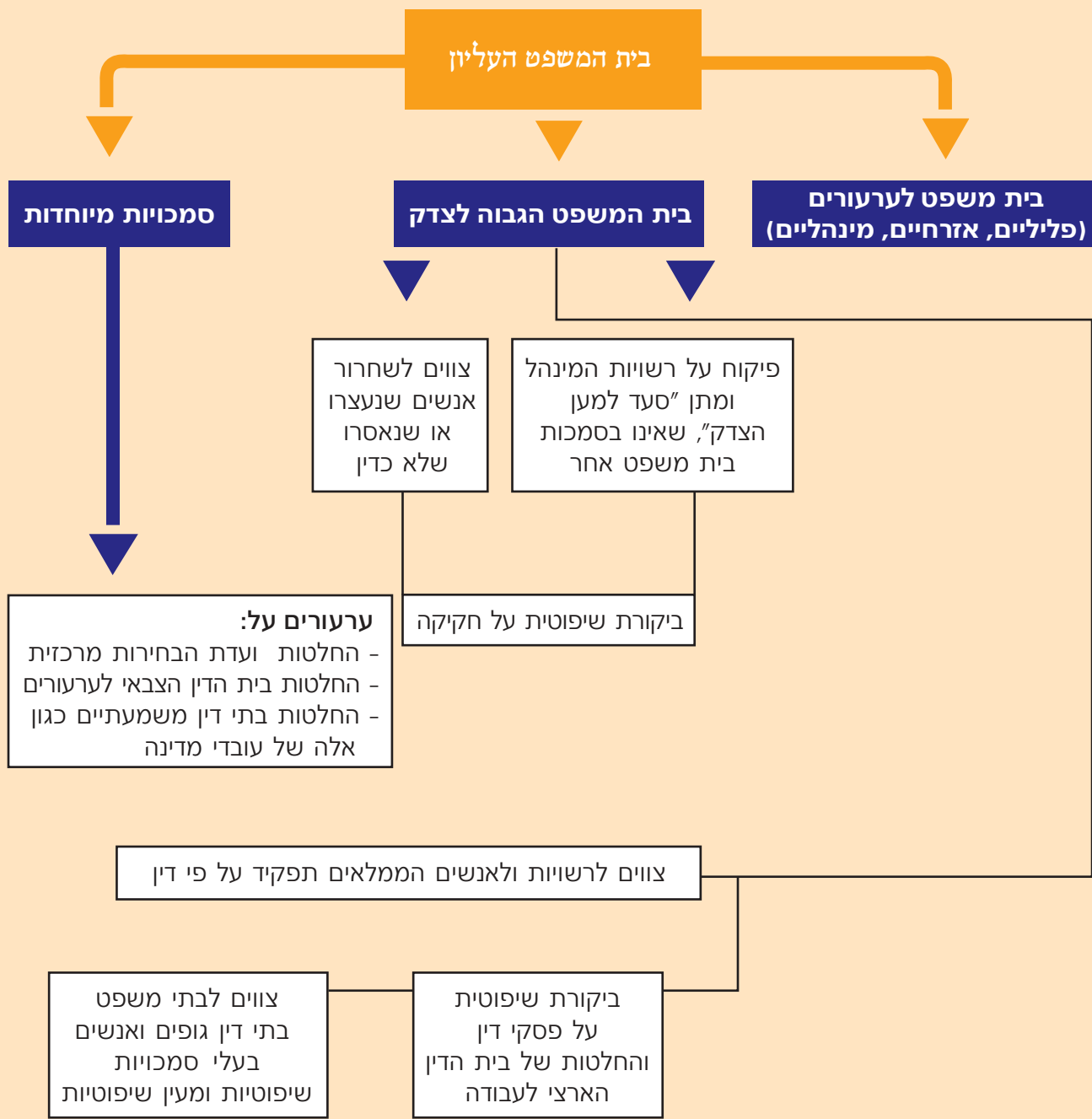
בג"צ בוחן בביקורת שיפוטית את חוקיות פעולותיהם והחלטותיהם של רשויות המדינה, רשויות מקומיות, מוסדות ואנשים הממלאים תפקידים ציבוריים על פי דין.

בג"צ מוסמך לתת צווים

בג"צ מוסמך לצוות על רשויות המדינה, רשויות מקומיות, פקידיהן ואנשים אחרים הממלאים תפקידים ציבוריים על פי דין, לעשות מעשה או להימנע מלעשות מעשה וכו'. לתת צווים לבתי משפט, לבתי דין ולאנשים בעלי סמכויות שיפוטיות או מעין שיפוטיות. כמו כן, מוסמך בג"צ להורות על שחרורו של אדם העצור או המוגבל בתנועתו שלא כחוק.

בג"צ אינו מתיר, בדרך כלל, חקירת עדים אלא סומך, במידה רבה, על דיוקם ושלמותם של הנתונים הכלולים בתצהירים המובאים לפניו. לכן, מי שמסתיר מפני בית המשפט עובדה מהותית עתירתו עלולה להדחות.

בישראל קיימים חמישה בתי משפט מחוזיים: באר שבע, חיפה, ירושלים, נצרת ותל אביב-יפו, ובהם מכהנים בסך הכול כ-100 שופטים.

בית המשפט המחוזי משמש כערכאה ראשונה הדנה בעבירות פליליות חמורות שהעונש עליהן גדול מ-7 שנות מאסר, במשפטים אזרחיים העוסקים בעניינים כספיים ששווים עולה על 2.5 מיליון ₪ ובנושאים ספציפיים נוספים שנקבעו בדין. בבתי המשפט המחוזיים נדונים גם ערעורים אזרחיים ופליליים על פסקי דין של בית משפט השלום ועל החלטות של ראשי ההוצאה לפועל. הוא דן גם בערעורים על החלטות מעין שיפוטיות של בתי דין מינהליים.

הלכה שנפסקה בבית המשפט המחוזי מנחה בית משפט בדרגה נמוכה ממנו.

בראש כל בית משפט מחוזי עומד נשיא ולידו מכהן סגן נשיא אחד או יותר.

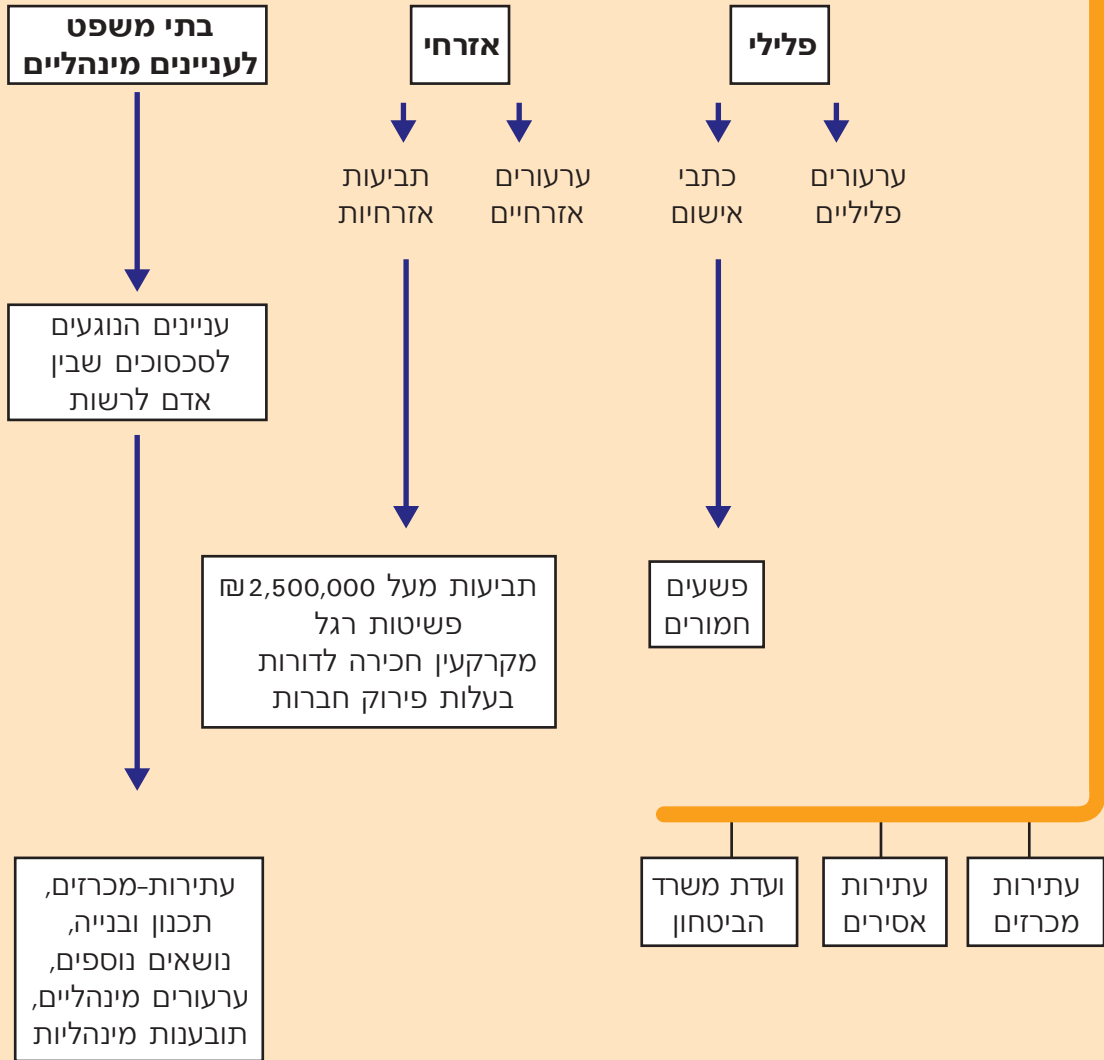
ערעור

ניתן לערער על פסקי דין של בית המשפט המחוזי בפני בית המשפט העליון. הערעור הוא בזכות* אם ניתן פסק הדין על ידי בית המשפט המחוזי בשבתו כערכאה ראשונה, וברשות* אם ניתן פסק הדין של בית המשפט המחוזי בשבתו כבית משפט לערעורים. הרשות לערער עשויה להינתן בפסק הדין עצמו או על ידי שופט של בית המשפט העליון.

בתי משפט לעניינים מינהליים

בשנת 2000 התקבל בכנסת חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, התש"ס-2000. מכוח חוק זה משמשים בתי המשפט המחוזיים גם כבתי משפט לעניינים מינהליים ודנים בעתירות של הפרט נגד הרשות בערעורים מינהליים על החלטות של גופים שונים, בשורה של נושאים הקבועים בתוספת לחוק. הם דנים גם בתביעות מינהליות. יתר הנושאים שלא פורטו בתוספת לחוק, ממשיכים להיות נידונים בפני בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק.

בית המשפט המחוזי תחומי סמכויות

בית משפט השלום יושב כערכאה ראשונה בעניינים פליליים ואזרחיים. במשפטים פליליים הוא דן בעברות שהעונש המירבי עליהן הנו עד שבע שנות מאסר, ובמשפטים אזרחיים בעניינים כספיים ששווים הוא עד 2.5 מיליון ₪.

על פסקי דין של בית משפט השלום ניתן להגיש ערעורים בזכות* לערכאה השנייה - בית משפט מחוזי. בישראל, נכון לשנת 2004, קיימים 30 בתי משפט שלום בהם מכהנים כ-300 שופטים. בראש כל בית משפט שלום עומד נשיא או סגן נשיא.

בית משפט השלום יושב גם בעניינים שונים, כגון:

תעבורה

בתי המשפט לתעבורה דנים בעבירות תנועה לרבות עברות שגרמו לתאונות. בתי המשפט לתעבורה פועלים במסגרת בתי משפט השלום ויחודם בכך שמכהנים בהם שופטים שנתמנו לכהן כשופטי תעבורה בלבד, על פי פקודת התעבורה, 1961.

עניינים מקומיים

בתי משפט לעניינים מקומיים דנים בעבירות על פקודת העיריות, פקודת המועצות המקומיות וחוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965, לדוגמה: בנייה בלתי חוקית, תכנון ובנייה, רוכלות, רישוי עסקים, ועוד.

תביעות קטנות

בית המשפט לתביעות קטנות דן בתביעה אזרחית שהגיש יחיד עד לסכום מסויים שנקבע בחוק, או בתביעות למתן צו להחלפת מצרך, לתיקונו או לביטול עסקה. הן התובע והן הנתבע מייצגים את עצמם בדיון. על פסק דין של בית משפט לתביעות קטנות ניתן לערער ברשות* בפני בית משפט מחוזי.

לשכת ההוצאה לפועל

ליד כל בית משפט שלום פועלת לשכת הוצאה לפועל בראשות ראש ההוצאה לפועל**. סמכויות ראש ההוצאה לפועל נתונות לכל שופט ורשם של בית משפט השלום. באמצעות לשכת ההוצאה לפועל יכול הזוכה במשפט לממש את זכויותיו ולקבל את המגיע לו מן החייב. תפקידה הוא לבצע פסקי דין והחלטות שניתנו בבתי המשפט השונים. כמו כן היא מבצעת החלטות בנושאי שטרות, מזונות, משכנתאות, משכונות ועוד. בראש לשכת ההוצאה לפועל עומד ראש ההוצאה לפועל שתפקידו להחליט בבקשות המוגשות על ידי הצדדים ולהכריע במחלוקות בין הצדדים.

* ערעור בזכות וערעור ברשות - ר' במילון מונחים עמ' 37

** ראש ההוצאה לפועל - ר' הסבר במילון מונחים עמ' 39

היכל המשפט באר שבע ■ دار القضاء بئر السبع

בנוסף לבתי המשפט ניתנו סמכויות שיפוט לבתי דין דוגמת בית הדין לעבודה, בתי דין צבאיים, בית דין לימאות, בית דין לשכירות, בתי דין דתיים ועוד. בעוד שבתי המשפט עוסקים במשפט החוקתי, הפלילי והאזרחי הרי שבתי הדין עוסקים בעניינים הדורשים מומחיות מיוחדת. הסמכות השיפוטית הנתונה בידי אותם בתי דין מוגבלת לעניינים שבסמכותם בלבד.

בתי דין דתיים

בתי הדין הדתיים דנים בענייני מעמד אישי של בני העדות הדתיות המוכרות בישראל. קיימים בתי דין שונים לעדות הדתיות השונות. בתי דין רבניים ליהודים, בתי דין שרעיים למוסלמים, בתי דין דתיים לדרוזים ובתי דין דתיים לעדות הנוצריות.

בתי הדין מחזיקים בסמכות השיפוט הבלעדית בנושאי נישואין וגירושין של יהודים בישראל, וכן בסמכות מקבילה (לסמכות בתי המשפט לענייני משפחה) בענייני מזונות, החזקת ילדים וחלוקת רכוש בין בני זוג. סמכות דומה יש לבתי הדין של כל העדות הדתיות המוכרות בישראל.

ערעור על פסק דינו של בית דין דתי ישמע בפני בית דין דתי לערעורים. כנגד פסק דין של בית דין דתי לערעורים ניתן לעתור לבג"צ.

בתי דין לעבודה

מערכת בתי הדין לעבודה מורכבת מבית דין ארצי שמושב בירושלים וחמישה בתי דין אזוריים: בתל-אביב, בחיפה, בבאר-שבע, בנצרת ובירושלים.

מערכת בתי הדין לעבודה הוקמה במטרה לרכז תחת סמכותה של ערכאה אחת את הטיפול בסכסוכי עבודה, הן במישור משפט העבודה הפרטי והן במישור משפט העבודה הקיבוצי, וכן את הטיפול בתביעות מתחום הביטחון הסוציאלי.

פסקי הדין הניתנים בבית הדין הארצי לעבודה אינם ניתנים לערעור, אך הם כפופים לביקורת בג"צ, המתערב במקרים נדירים בלבד. בבתי הדין יושבים בדין גם נציגי ציבור, המתמנים על ידי שר המשפטים ושר העבודה.

בית המשפט לנוער

בית המשפט לנוער מהווה מערכת שיפוט מיוחדת הדנה בעניינים של קטינים. מטרתו היא להגן על קטינים הנמצאים בסיכון ובמצוקה, ולהבטיח את שלומם ושיקומם, על מנת שיהפכו לאזרחים פעילים ומועילים התורמים לחברה. שיפוט הנוער נמסר בידי "שופטי נוער", המתמנים במיוחד לתפקיד זה על ידי נשיא בית המשפט העליון, בהסכמת שר המשפטים. בראש מערכת זו עומד נשיא בית המשפט לנוער.

הדיונים בבית המשפט לנוער נערכים בדלתיים סגורות במטרה להגן על הקטין. אסור לאזרחים שאינם קשורים לעניין להיות נוכחים בדיון, אלא בהסכמת השופט. כמו כן חל איסור פרסום על שמו של הקטין. עם זאת, לבית המשפט ניתן בחוק שיקול דעת להתיר את הפרסום במקרים מתאימים.

בית משפט לענייני משפחה

בית המשפט לענייני משפחה פועל לפי חוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995. בסמכותו לדון בתביעות בענייני המעמד האישי, וכן בתביעות אזרחיות שהגיש אדם נגד בני משפחתו או נגד עזבון של בן משפחתו, שעילתן סכסוך בתוך המשפחה, יהא נושאה או שוויה של התביעה אשר יהא.

ערעורים על פסקי דין של בתי המשפט לענייני משפחה מוגשים לבית המשפט המחוזי באותו מחוז ונידונים בפני דן יחיד. בבתי המשפט לענייני משפחה יושבות יחידת סיוע של משרד העבודה והרווחה, וכן יחידה העוסקת בגישור במשפחה.

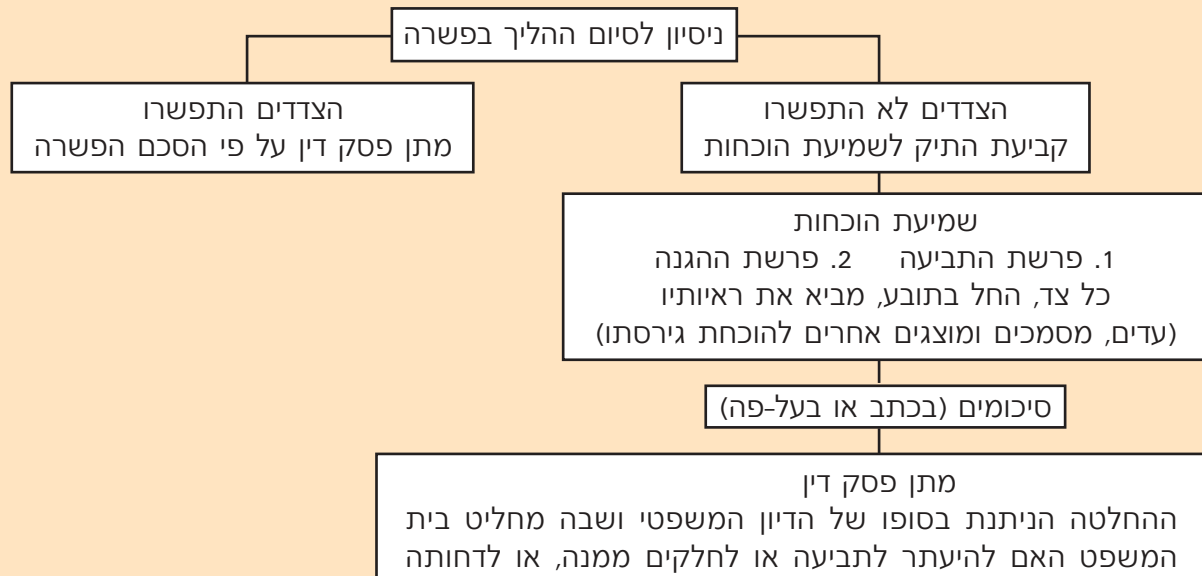
משפט אזרחי
תביעות שבין אדם לחברו, לרבות בין תאגידים.
עניינן של התביעות בדרך כלל כספית, אך יכול להיות גם בעניינים שאינם כספיים.

הגשת כתב תביעה במזכירות בית המשפט

הגשת כתב הגנה (בחלוף 30 יום)

מחלקה לניתוב תיקים (מנ"ת) - מחלקה שהוקמה כדי להקל על העומס בבתי המשפט, להוביל לניצול נכון ואיכותי של הזמן השיפוטי ולסיום מהיר של הטיפול בתיקים המוגשים לבתי המשפט. המחלקה מורכבת ממשפטנים המנתבים תיקים ובונים מסלולים משפטיים מתאימים לכל תיק לפי אופיו ומהותו. חלק מן התיקים מופנים למסלולים אלטרנטיביים כגון: פישור, גישור וכדומה.

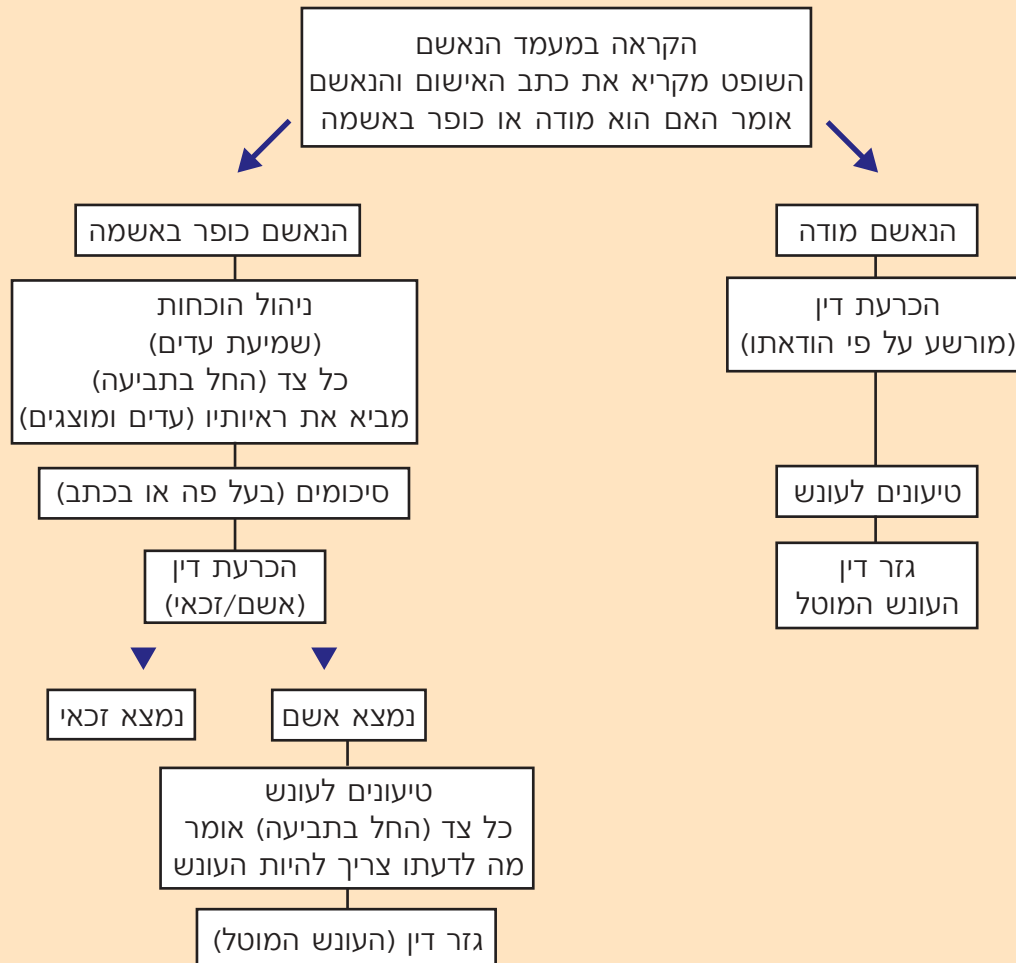
קביעת התיק לדיון מקדמי (קדם משפט) - דיון מקדמי לברור ראשוני של המחלוקות וההסכמות בין הצדדים, הגשת בקשות שונות וכו'

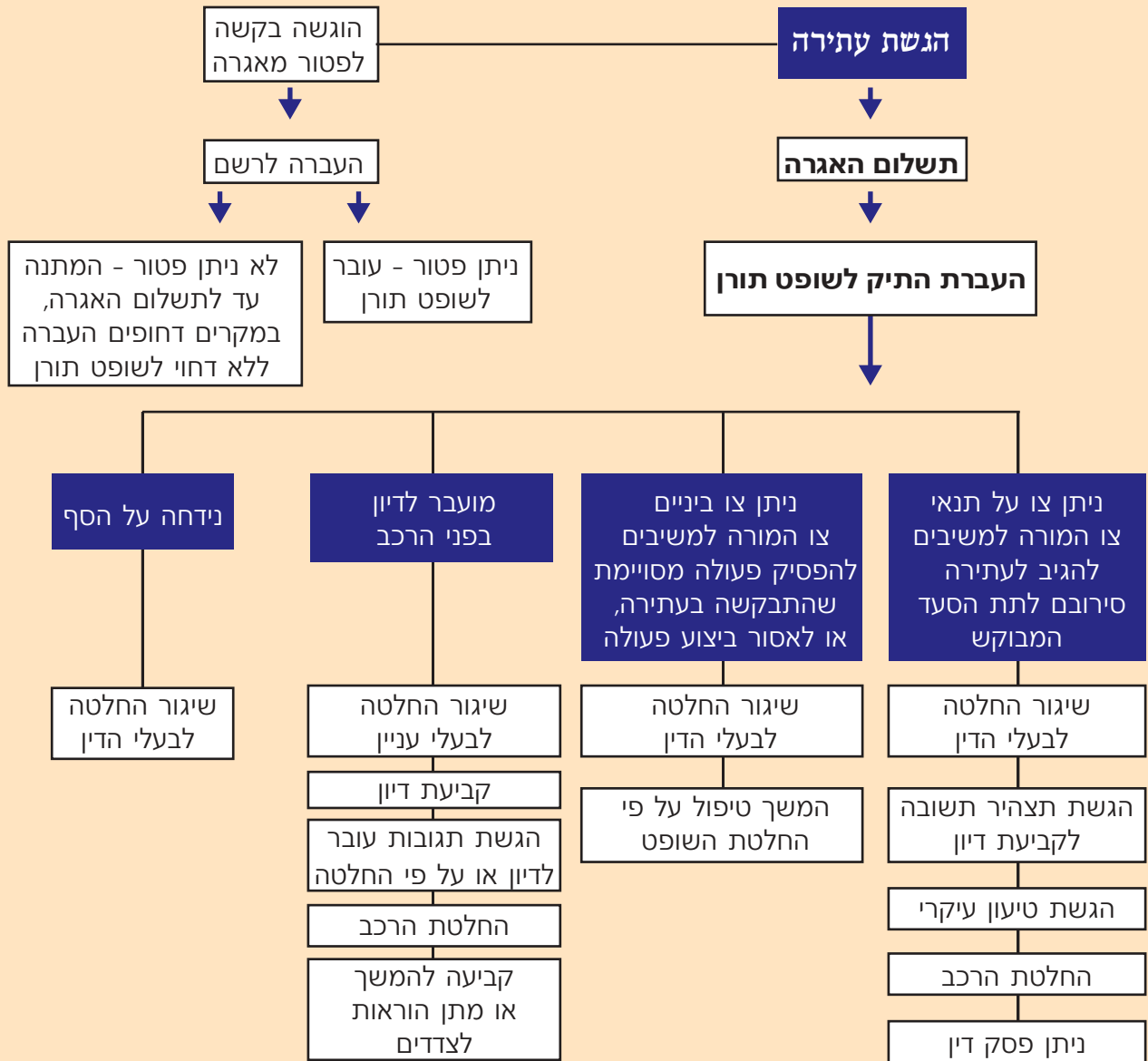

הליך שבו מאשימה מדינת ישראל אדם או תאגיד על מעשה או מחדל הגורר אחריו סנקציות ענישה המוגדרות בחוק (פלילי, תעבורה, נוער, עניינים מקומיים)

הגשת כתב אישום

אגרת בית משפט – התשלום שמשלם בעל הדין עם הגשת הליך לבית המשפט. בית המשפט לא יחל בהליך שלא שולמה בו אגרה. אין משלמים אגרה בהליך פלילי.

אגרה מופחתת – אגרת משפט בשיעור נמוך מן התעריף. אישור לגבייה מופחתת ניתן על פי החלטה של בית משפט, בנסיבות מיוחדות כמו מצב כלכלי קשה של התובע.

החזר אגרה – החזר תשלום אגרת בית משפט. ההחזר ניתן במקרה של ביטול הליך עקב מחיקה, פשרה או העברה לבוררות בטרם החל הדיון הראשון, וכן בעקבות סיום ההליך בהסדר גישור.

אישור נוטריוני – אישור בכתב הניתן על ידי עורך דין נוטריון (ר' הערך בעמ' 35) לצורך אימות חתימה של אדם על מסמך, אישור נכונות של תרגום מסמך משפת המקור, אימות נכונות של העתק מסמך או של רשימת מלאי המופיעה במסמך.

אישור פסק בורר – הליך שבו מתבקש בית המשפט לתת תוקף של פסק דין לפסק הבורר (ר' ערך בורות), על מנת שניתן יהיה לאכוף את ביצועו באמצעות ההוצאה לפועל.

אפוטרופוס – מי שממונה על ייצוגו של בעל דין שאינו כשיר, כמו קטין או אדם חולה נפש.

אתר הרשות השופטת – אתר אינטרנט (www.court.gov.il) המציג וסוקר את פעולת בתי המשפט. באתר ניתן לערוך חיפוש של פסקי דין לפי בתי משפט, לראות פסקי דין והכרעות מהשבוע האחרון וכן לאתר נתונים סטטיסטיים ונתונים אחרים החשובים להבנת פעילות בית המשפט.

בגיר – אדם שמלאו לו 18 שנה.

בוררות – הליך משפטי לבירור מחלוקות המתקיים מחוץ לכותלי בית המשפט, בפני בורר, אשר זהותו וסדרי הדיון שלפיהם תנוהל הבוררות נתונים להסכמתם של בעלי הדין. פסק דינו של הבורר מחייב את הצדדים כאילו ניתן על ידי בית משפט, אך ניתן להוציאו לפועל רק אם אושר על ידי בית משפט. **ביטול פסק בורר** – הליך שבו מתבקש בית המשפט לבטל פסק דין שניתן בבוררות עקב אחת מעילות הביטול הנקובות בחוק הבוררות, תשכ"ח - 1968.

בא כוח – בדרך כלל עורך דין המייצג צד במשפט.

בעל דין – כל מי שהנו צד להליך המשפטי.

בקשת רשות להתגונן – בקשה המוגשת על ידי מי שנתבע בתביעה בסדר דין מקוצר ובמסגרתה עליו לשכנע את בית המשפט, כי יש לו הגנה לכאורה כנגד התביעה ו/או כי אין התביעה נגדו ראויה להתברר בהליך מקוצר, אלא בהליך רגיל.

בקשה שונה (ב"ש) – בקשה המוגשת במסגרת הליך.

גזר דין – העונש שמחליט בית משפט לגזור על נאשם שהורשע על ידו בהליך פלילי.

גילוי מסמכים – הליך שבו בעל דין (ר' ערך) במשפט נדרש לגלות לבעל הדין שכנגד מהם המסמכים הקשורים לנושא המחלוקת שביניהם ואשר נמצאים ברשותו.

גישור – משא ומתן בין צדדים ביניהם קיים סכסוך, המתנהל באמצעות צד שלישי (המגשר). המגשר הנו צד ניטרלי, שאינו קשור לסכסוך, אינו מחליט ואינו כופה פתרון. תפקידו לנהל את הליך הגישור, אשר במהלכו ניתנת הזדמנות לכל צד להציג את עמדתו בסכסוך, לשמוע את הצד השני, ולהציע פתרונות אפשריים. תוכן ההליך חסוי וכל הנאמר במסגרתו לא יוכל לשמש כראייה בכל הליך משפטי עתידי בין הצדדים.

המגשר מסייע לצדדים לנסח הסכם. השגת הסכם גישור תלויה ברצונם של הצדדים. אם יושג הסכם, הוא מחייב את שני הצדדים והוא יוגש לבית המשפט על מנת לקבל תוקף של פסק דין. במקרה והצדדים אינם מגיעים להסדר - מוחזר התיק באופן מיידי לבית המשפט. שלא כמו במשפט בו השופט פוסק לטובת צד אחד בעוד השני מפסיד, ושלא כמו בפשרה שבה כל צד לסכסוך מוותר על חלק מדרישותיו, בתפיסת הגישור שני הצדדים יכולים להרוויח מפתרון הסכסוך.

ד

דחייה על הסף - דחייה של תובענה (ר' ערך) על ידי בית משפט בטרם החל הדיון בה לגופה, באופן המונע, מבחינה משפטית, אפשרות להגישה מחדש.

דיון בדלתיים סגורות - ישיבה של בית משפט שבה אסורה הכניסה לציבור. בדיון בדלתיים סגורות מותרת רק נוכחותם של בעלי הדין ובאי כוחם, וזאת מטעמים של בטחון המדינה או של יחסי החוץ שלה, הגנה על קטין, הגנה על המוסר, הגנה על מתלונן בעבירות מין וכן במקרים נוספים המנויים בחוק.

דיון נוסף - הליך ייחודי לבית המשפט העליון, ולפיו מתבקש בית המשפט, מטעמים מיוחדים הקשורים למורכבות או לחשיבות הסוגיה המשפטית שבפניו, לקיים דיון נוסף בעניין בו ניתן פסק דין בהרכב של שלושה שופטים. הדיון הנוסף מתקיים בהרכב מורחב של שופטים, חמישה לפחות.

ה

הודעה לצד שלישי - הליך שבו צד הנתבע על ידי אחר, תובע מצד שלישי את הסכום או את קיום החיוב הנתבע ממנו, בטענה שהאחריות לחיוב מוטלת על אותו צד שלישי.

הוכחות - שלב בדיון המשפטי, שבו כל צד (החל בתביעה) מביא בפני בית המשפט את העדים, המוצגים והראיות.

הוצאות לטובת אוצר המדינה - חיוב כספי שמטיל בית המשפט על צד להליך, משום שמצא כי הוא גרם לבזבז זמנו של בית המשפט שלא לצורך. למשל אי התייצבות לדיון ללא סיבה מספקת, וכיו"ב.

הוצאות משפט - סכום כספי הנפסק לטובת הצד הזוכה, כהחזר בגין הוצאות שהוציא לניהול המשפט. הסכום כולל בדרך כלל תשלומים בגין אגרת משפט, שכר טירחת עורך דין (לפי שיקול דעת בית המשפט) ושכר טירחת מומחים ועדים.

הכרעת דין – החלטת בית משפט, במהלך משפט פלילי, האם להרשיע או לזכות את הנאשם שלפניו.

המחלקה לקשרי חוץ בבית המשפט העליון – המחלקה אחראית על קבלת קהל המבקרים במשכן (תלמידי בתי הספר היסודיים, חיילים, משפחות ותיירים) ומקיימת סיורים מודרכים. תכני הסיורים מתמקדים בתפקידו ובמעמדו של בית המשפט העליון ומשלבים התבוננות בהיבט הארכיטקטוני והאמנותי של ההיכל עם בחינת הזיקה למקורות ולהקשרים התרבותיים.

המכון להשתלמות שופטים – מעביר השתלמויות לשופטים ורשמים במערכת בתי המשפט בארץ במטרה לשפר את רמתם המקצועית של השופטים, להכשיר שופטים חדשים, לעדכן את השופטים והרשמים בפסיקה ובחקיקה חדשה ועוד. המכון עורך גם השתלמויות מיוחדות לשופטים העוסקים בנושאים מיוחדים כגון שופטי תעבורה, שופטי נוער וכד'. המכון מקיים גם השתלמויות לעורכי דין המועמדים למשרת שיפוט. המכון הוקם בשנת 1984. ראשית פעולתו היתה בארגון השתלמויות בודדות עד שהפך למערכת ארגונית מסודרת. כיום הוא חלק מהנהלת בתי המשפט וממומן מתקציבה.

המצאה – מסירת כתבי בית המשפט, כגון כתב התביעה (ר' ערך) לידי בעל הדין, בין לנתבע (ר' ערך) ובין לתובע (ר' ערך).

המרכז לגביית קנסות – הוקם בשנת 1994 על מנת לאכוף תשלום חובות לאוצר המדינה על פי פסקי דין של בתי משפט. מנהל המרכז מתמנה על ידי שר המשפטים בהתייעצות עם שר האוצר ועובד בכפיפות למנהל בתי המשפט. המרכז מחולק למדורי גבייה על פי סוגי החובות. מדור הקנסות המינהליים גובה קנסות שהוטלו על משרדי הממשלה וגופים ממשלתיים אחרים בשל עבירות מינהליות. למנהל המרכז ועובדיו סמכות לאכוף תשלום וחובות באמצעות עיקול כלי רכב ברישום, עיקול נכסים אצל צד שלישי, תפיסת מטלטלין, ועוד.

המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה בבתי המשפט – המרכזים פועלים בבית המשפט העליון, בהיכלי המשפט בנצרת, בחיפה, בבאר שבע ובראשון לציון, במסגרת שיתוף פעולה בין משרד החינוך, התרבות והספורט לבין הנהלת בתי המשפט. המרכזים מקיימים פעילות חינוכית-חוייתית המיועדת לתלמידי בתי הספר העל-יסודיים, מורים ואנשי חינוך. היא כוללת סיור לימודי, צפייה בדיון משפטי, סדנאות ומשפט מבוים. מטרתה להדגיש ערכי יסוד במשטר דמוקרטי ולעודד למעורבות אזרחית. הפעילות היא חלק מהמענה החינוכי המשלים לתכנית הלימודים הפורמלית בנושאי אזרחות, דמוקרטיה וממשל והזדמנות להתנסות ולהכיר מקרוב את מערכת המשפט.

המרצת פתיחה – דרך מהירה לפתיחת הליך משפטי. ההליך נפתח על ידי הגשת בקשה בכתב שהכותרת שלה הינה "המרצת פתיחה". אין צורך בהגשת כתב תביעה וכתב הגנה כמו בתביעה רגילה.

הליך זה מתאים בעיקר לדיון בעניינים שאינם מורכבים מבחינה עובדתית. העניינים שניתן להגישם בדרך זו מפורטים בתקנות.

הנהלת בתי המשפט – גוף מטה האחראי לסייע ולתמוך בדרג השיפוטי והמינהלי ביחידות בתי המשפט. בראש ההנהלה עומד מנהל בתי המשפט האחראי לקביעת יעדי הארגון ומתן שירות יעיל ומקצועי ליחידות השונות. תפקידה של ההנהלה להניע את יחידות השטח לפעולות המקדמות את מטרת הארגון בתחומי השירות לקהל הלקוחות הפנימיים והחיצוניים. מנהל בתי המשפט ומטה ההנהלה קובעים את יעדי הארגון, המוצאים ביטוי בתוכניות עבודה שנתיות ורב שנתיות. מתפקידי המטה גם לסייע לבתי המשפט במתן משאבים לצורך מימוש נכון ויעיל של יעדי הארגון. ההנהלה פועלת כיחידה נפרדת ועצמאית אך כפופה מינהלית לשר המשפטים ופועלת בהנחיית נשיא בית המשפט העליון.

הקראה – הדיון הראשון במשפט פלילי, שבו מקריא בית המשפט את כתב האישום לנאשם, והוא מתבקש להשיב על ההאשמות הכלולות בו.

הרשעה – החלטת בית משפט כי הנאשם ביצע את העבירות שיוחסו לו בכתב האישום.

התיישנות – פרק זמן הקבוע בחוק אשר לאחריו לא ניתן לנקוט בהליך משפטי, אזרחי או פלילי.

זיכוי – החלטת השופט (במסגרת הכרעת הדין) כי הנאשם אינו אשם בעבירות המיוחסות לו בכתב האישום.

חטא – עבירה שנקבע לה עונש מאסר שאינו עולה על שלושה חודשים, ובעבירה שעונשה קנס – הקנס אינו עולה על 9,600 ₪, נכון לשנת תשס"ד-2004.

חייב – מי שנפתח נגדו תיק הוצאה לפועל בגין שטר, משכון או פסק דין שבו חוייב לשלם סכום כסף לאחר.

חייב מוגבל באמצעים - הכרזה של ראש ההוצאה לפועל על חייב אשר ביקש לפרוס את תשלום חובו לתקופה העולה על התקופות הנקובות בחוק. עם ההכרזה רשאי ראש ההוצאה לפועל להטיל על החייב שורה של מגבלות הקבועות בחוק. ההוצאה לפועל, ובהן: עיכוב יציאתו מן הארץ, הכרזה עליו כלקוח מוגבל מיוחד לעניין פתיחת חשבון בנק, הגבלות על יכולתו להשתמש בכרטיס אשראי, הטלת איסור עליו לייסד תאגיד (כגון חברה) או להיות בעל עניין בתאגיד.

חיסיון עורך דין - לקוח - כלל לפיו דברים או מסמכים שהוחלפו בין עורך דין לבין לקוח, אשר יש להם קשר ענייני לשירות המקצועי שנתן עורך הדין ללקוח, אינם קבילים כראייה בהליך משפטי.

חלופה למעצר - תנאים מגבילים במקום מעצר, לדוגמה: מעצר בית (ר' ערך), עיכוב יציאה מן הארץ, איסור כניסה או יציאה מעיר מסוימת וכד'.

חקירה - חקירת עדים

חקירה ראשית - חקירת עד בבית המשפט מטעם הצד שהזמינו לעדות.

חקירה נגדית - חקירה של עד בבית המשפט מטעם הצד שכנגד.

חקירה חוזרת - שלב בתום החקירה הנגדית שבו מוצגות לעד שאלות על ידי הצד שהזמינו לעדות, לצורך הבהרת נושאים שהועלו בחקירה הנגדית.

חקירת יכולת - הליך שבו מוזמן חייב אל ראש ההוצאה לפועל ונדרש להשיב על שאלות בדבר השתכרותו, רכושו, רמת חייו וכיו"ב. ההליך נדרש לבירור יכולתו של חייב להחזיר את החוב בתשלומים לשיעורין.

32

טיעון ביניים - הליך משפטי אשר בו מתבקש בית משפט, על ידי מי שנתבע או צפוי להיתבע בעניין מסוים על ידי מספר תובעים בעלי תביעות סותרות, להכריע לאיזו תביעה עליו להיענות, כך שיוסר ממנו הסיכון של תביעה נוספת באותו עניין.

טענת פרעתי - בקשה שמגיש חייב להוצאה לפועל בה הוא טוען שמילא כבר את פסק הדין, או שאינו חייב עוד למלא אחריו.

טריבונל - חבר שופטים, מועצת שופטים, כס משפט.

יפוי כוח – מסמך בו מייפה לקוח את כוחו של פרקליטו לפעול עבורו ובמקומו, בעניין המפורט במסמך. **יפוי כוח בלתי חוזר** – יפוי כוח לעשיית פעולה המקנה זכויות למיופה כוח או לצד שלישי, ואשר לא ניתן לחזור ממנו או לבטלו, אלא בהסכמת מי שלטובתו נועדה הפעולה, או על ידי בית משפט. יפוי כוח כזה מקובל בעיסקות מקרקעין, כדי להבטיח את העברת הזכויות בנכס על שם הקונה, לאחר ששילם את מלוא התמורה בעדו. **יפוי כוח נוטריוני** – יפוי כוח אשר נחתם במעמד נטריון, לאחר שהנטריון זיהה את מייפה הכוח ואימת את חתימתו על המסמך. **יפוי כוח רגיל** – יפוי כוח הניתן על ידי אדם למשנהו לצורך ביצוע פעולה מסויימת או שורה של פעולות הנקובות בו. תוקפו של יפוי כוח כזה הוא עד לביטולו על ידי מייפה הכוח, או עד למות מייפה הכוח, או בתום עשר שנים מיום נתינתו.

כשרות משפטית – כל אדם כשר לפעולות משפטיות, זולת אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין של בית משפט.

כתב אישום – מסמך המוגש על ידי המדינה באמצעות הפרקליטות או התביעה המשטרית, ואשר בו מפורטות העובדות המהוות את העבירה בה מואשם הנאשם. בכתב האישום מופיעה המדינה כתובעת, ואילו הפרט המואשם מופיע כנאשם.

כתב הגנה – מסמך המוגש על ידי הנתבע, ואשר בו הוא מפרט את הגנתו כנגד טענות התובע בכתב התביעה (ר' ערך).

כתב טענות – שם כולל לכתב תביעה, כתב הגנה, המרצה (ר' ערך) ובקשות שונות בכתב שמגישים בעלי הדין בהליך משפטי.

כתבי בית דין – שם כולל למסמכים משפטיים, ובהם הזמנה לדין, כתבי תביעה והגנה, בקשות והחלטות שיפוטיות, אשר נשלחים מטעם בית המשפט או מטעם בעלי הדין בהליך משפטי.

כתב תביעה – מסמך המוגש על ידי התובע, והמפרט את טענותיו ואת הסעדים שהוא מבקש מבית המשפט, כגון תביעה לפיצויים, תביעה לפינוי וכדומה.

מאסר – שלילת חירותו של נאשם הנגזרת עליו בגזר הדין בסיום המשפט.
מאסר בעבודות שירות – החלפת מאסר בפועל בביצוע עבודות שנקבעו על ידי בית המשפט, לאחר שקיבל חוות דעת מאת הממונה על עבודות השירות. במהלך ריצוי העונש אין עובד השירות שוהה בבית הסוהר. ניתן לבצע מאסר ועבודות שירות עד לתקופת מאסר מרבית של שישה חודשים.

מאסר עולם חובה – עונש מאסר לכל החיים אלא אם יחליט נשיא המדינה לקצוב את עונשו של הנאשם. המאסר מתבצע בבית הכלא.

מאסר על תנאי – עונש המוטל על נאשם, אך איננו מבוצע. הנאשם ישלח למאסר אם יעבור עבירה נוספת תוך פרק זמן שנקבע על ידי בית המשפט.

מומחה מטעם בית המשפט – איש מקצוע: רופא, מהנדס, רואה חשבון וכיו"ב, המתמנה מטעם בית המשפט כדי לתת חוות דעת אובייקטיבית בסוגיה שבתחום התמחותו והשנויה במחלוקת בין הצדדים למשפט.

מחלקה לניתוב תיקים (מנ"ת) – מחלקה שהוקמה כדי להקל על העומס בבתי המשפט, לנצל נכון את הזמן השיפוטי ולהוביל לסיום מהיר של הטיפול בתיקים המוגשים לבתי המשפט. המחלקה מורכבת ממשפטנים המנתבים תיקים ובונים מסלולים משפטיים מתאימים לכל תיק לפי אופיו ומהותו. חלק מן התיקים מופנים למסלולים אלטרנטיביים כגון: פישור, גישור וכדומה.

מעצר – שלילת חירותו של נאשם או חשוד לפני או אחרי תחילת משפטו. המעצר נועד, בין היתר, לצורכי חקירה, הבטחת בטחון הציבור ומניעת שיבוש הליכי חקירה ומשפט.

מעצר ימים – כינוי למעצר של חשוד בטרם הוגש נגדו כתב אישום. המעצר נועד לאפשר השלמת חקירה וניתן לבצעו רק כאשר מתקיימת אחת מעילות המעצר הקבועות בחוק.
מעצר בית – אחת מחלופות המעצר במסגרתה מצווה הנאשם לשהות בביתו במשך כל תקופת המעצר, במקום לשהות במעצר במתקן משטרה.

מעצר עד תום ההליכים – מעצר של אדם, שנגדו הוגש כתב אישום בגין ביצוע עבירה פלילית, עד למתן פסק דין במשפטו.

מעשה בית דין – טענת הגנה בהליך משפטי שמשמעותה כי במחלוקת הנטענת כבר פסק בית המשפט בעבר ועל כן לא ניתן לדון בה שוב.

מרכז מידע – מרכז מענה טלפוני של הנהלת בתי המשפט בו יכול הציבור לקבל מידע על פעילות בתי המשפט. המרכז החל את פעילותו בחודש ינואר 1999. ניתן לקבל מענה בענייני הוצאה לפועל, משפחה ותיקים המתנהלים בבתי המשפט.

משפט חוזר – נשיא בית המשפט העליון או המשנה לנשיא או שופט אחר של בית המשפט העליון, שקבע לכך הנשיא, רשאי להורות כי בית המשפט העליון או בית משפט מחוזי, שיקבע לכך, יקיים משפט חוזר בעניין פלילי, שנפסק בו סופית, במקרים שונים שנקבעו בחוק. לדוגמה: זיוף ראיות במשפט, אדם אחר הואשם בביצוע אותה עבירה, חשש כי נגרם עיוות דין וכו'.

משמר בתי המשפט – מופקד על שמירת הסדר הציבורי, אבטחת השופטים ואבטחת בתי המשפט בארץ. המאבטחים והמאבטחות הם רובם סטודנטים בעלי עבר פיקודי ובוגרי קורס אבטחה בבית הספר של משמר בתי המשפט.

נ

35

נוטריון – עורך דין אשר עומד בתנאי כשירות הקבועים בחוק מבחינת וותק מקצועי ועבר משמעת, ואשר הוסמך על ידי משרד המשפטים להעניק לציבור שירותים נוטריוניים.

נתבע – מי שהוגשה נגדו תביעה אזרחית.

ס

סדר דין – הפרוצדורה (מערכת הכללים והסדרים) על פיה מתקיים ההליך המשפטי.

סדר דין מהיר – פרוצדורה מקוצרת שנקבעה לבירור תביעות כספיות על סכום שאינו עולה על 50,000 ₪ נכון לשנת תשס"ד-2004.

סדר דין מקוצר – סדר דין לטיפול בתביעות כספיות לסכום קצוב הנתמכת בראיה בכתב (למשל: חוזה, שטר). בתביעות אלה אין הנתבע מגיש כתב הגנה, אלא עליו לבקש רשות להתגונן ואם זו לא ניתנת - ניתן פסק דין לטובת התובע.

סמכות מקומית – סמכות של בית משפט במקום מסויים לדון בעניין המובא לפניו לאור קריטריונים גיאוגרפיים הקבועים בחוק: מקום עריכת החוזה או העיסקה, מקום מגורי הנתבע, מקום התרחשות המעשה או המחדל נשוא התביעה.

סמכות עניינית – סמכות של בית משפט לדון בעניין המובא לפניו מבחינת סוגו, מהותו או ערכו הכספי של העניין, בהתאם לקריטריונים הקבועים בחוק.

עדות שמיעה, עדות שמועה – עדות ממקור שני ובלתי ישיר.

עדים

עד הגנה – עד המעיד מטעם ההגנה.

עד מדינה – שותף לעבירה, שהמדינה הגיעה עמו להסכם. תמורת אי העמדתו לדין או הקלה אחרת, הוא מעיד נגד שותפו לעבירה.

עד עוין – עד שמסר בבית משפט עדות הסותרת את עדותו במשטרה, או עד המגלה עיונות כלפי בעל הדין שהזמינו לעדות.

עד תביעה – עד המעיד מטעם התביעה.

36

עוון – עבירה שנקבע לה עונש מאסר העולה על שלושה חודשים ואינו עולה על שלוש שנים ובעבירה שעונשה קנס – הקנס עולה על 9,600 ₪, נכון לתשס"ד-2004.

עיון חוזר – הליך שבו פונים לאותו בית משפט אשר נתן את החלטה ומבקשים דיון חוזר בעניין מעצר או שחרור בערובה (ר' ערך).

עיכוב ביצוע – דחיית ביצוע של החלטה שיפוטית, עד להתקיים פעולה מסויימת. למשל, עיכוב ביצוע של פינוי אדם מנכס עד למתן החלטה בערעור, שהוגש על ידו, על פסק הדין.

עיכוב הליכים – הקפאת הליכים שנפתחו לגביית חוב באמצעות ההוצאה לפועל, לפי צו של רשם או שופט, הניתן במעמד צד אחד או בהליך של התנגדות לביצוע שטר.

עיכוב הליכים פליליים – החלטה של היועץ המשפטי לממשלה, לפי בקשת נאשם, להקפיא הליך פלילי התלוי ועומד כנגד נאשם, עקב טעמים מיוחדים הקשורים לנאשם עצמו (כגון מצב בריאותי קשה) או לנסיבות ביצוע העבירה.

עיכוב יציאה מן הארץ – צו הניתן לבקשת בעל דין כנגד יריבו, המונע ממנו לצאת את הארץ.

עיקול – הליך בו מוקפאים נכסיו של חייב (חשבונות, נכסי נדל"ן ומטלטלין) כדי להבטיח תשלום חוב שלו לנושים.

עיקול זמני – עיקול המוטל על נכסים בטרם הסתיים המשפט ושתוקפו בדרך כלל עד לסיום המשפט, ומטרתו הבטחת מימושו של פסק הדין שיינתן בתיק.

עסקת טיעון – עסקה הנערכת בין הנאשם לבין נציג המאשימה, היא המדינה, בה מסכימים הצדדים על העונש שיוטל על הנאשם. בית המשפט אינו כפוף לעסקאות טיעון. הוא יכול אך אינו חייב לקבלן.

ערובה – סכום כסף או ערבון אחר, כפי שקובע בית משפט, להבטחת ביצוע פעולה כלשהי, לדוגמה: ערובה למניעת יציאה מן הארץ או ערובה לתשלום קנס בפסק דין שינתן. ערובה יכולה להינתן באמצעות ערבות בנקאית, מישכון נכס, ערבות צד שלישי או בדרכים אחרות.

ערעור בזכות – ערעור על פי זכות הקבועה בחוק. על פסק דין שניתן בערכאה אחת יש זכות חוקתית לערער לערכאה הגבוהה ממנה (סעיף 17 לחוק יסוד: השפיטה). למשל, ערעור על פסק דין של בית משפט שלום ניתן להביא בפני בית משפט מחוזי.

ערעור ברשות – ערעור שלא על פי זכות שבחוק, אלא על פי רשות של בית משפט. למשל, ערעור על פסק דין שלגביו כבר מוצתה זכות הערעור שעל פי החוק. לדוגמה, ערעור בפני בית המשפט העליון על פסק דין של בית משפט מחוזי בערעור על פסק דין של בית משפט שלום.

ערר – ערעור על החלטה בעניין מעצר או שחרור בערובה, לבית משפט גבוה יותר.

עתירה לבג"צ – פנייה לבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, לקבלת סעד בעניינים המנויים בסעיף 15(2) ו- (3) לחוק יסוד: השפיטה.

עתירה מינהלית – פנייה לבית המשפט המחוזי, בשבתו כבית משפט לעניינים מינהליים, בנושאים בהם הוסמך על פי חוק לתת סעד משפטי כפי שמוסמך לתת בג"צ.

פומביות הדין – בדרך כלל דן בית משפט בפומבי. ואולם, רשאי בית משפט לדון בדלתיים סגורות (ר' ערך) בעניין מסוים מהטעמים המפורטים בחוק.

פסול דין – אדם שהוכרז על ידי בית המשפט כמי שאינו כשיר לפעולות משפטיות, כגון: חולה נפש או אדם שנפגע במחלה קשה ואינו מסוגל לתפקד.

פסיקה – שם כולל למכלול פסקי דין והחלטות שיפוטיות שניתנו בעבר, ומשמשים בסיס לקביעת

החלטות בעתיד.

פסיקתא – תמצית ערוכה של החלטה שיפוטית שניתנה בבית המשפט, ללא הנימוקים לה, ואשר מכילה את החלק הביצועי של אותה החלטה או פסק דין.

פסק דין הצהרתי – פסק דין המצהיר על תוקף או העדר תוקף של זכות או חובה, אך אינו קובע חיוב כספי. למשל, פסק דין המצהיר כי אדם מסויים הינו בעל זכויות הבעלות בנכס מקרקעין, אף על פי שהזכויות אינן רשומות על שמו בלשכת רישום המקרקעין.

פרוטוקול – תיעוד בכתב של מהלך הדיון המשפטי.

פשע – עבירה שנקבע לה עונש מאסר העולה על שלוש שנים.

צו - פרושו החלטה

צו איסור פרסום – צו של בית משפט, על פי הוראת חוק, לפי בקשה של צד למשפט, ולפיו אין לפרסם בפומבי כל פרט הנוגע לעניין הנקוב בצו. צו כזה ניתן בין היתר משיקולים של בטחון המדינה, הגנה על קטין או צנעת הפרט.

צו ביניים – צו זמני לעשיית מעשה או הימנעות מלעשותו, הניתן על ידי בית המשפט העליון בשבתו כבית דין גבוה לצדק, או על ידי בית משפט לעניינים מנהליים, לפי בקשת עותר, עד לקיום דיון בעתירה במעמד שני הצדדים.

צו הבאה – צו המוצא נגד בעלי דין אשר הוזמנו כדין ולא התייצבו. הצו מורה לעצור ולהביאם לבית המשפט, ויכול לאפשר שחרור הנעצרים אם יפקידו סכום כסף או ערבות, כפי שקובע בית המשפט.

צו חיפוש – צו המוצא על ידי שופט והמאפשר לערוך חיפוש בביתו של אדם או בחצריו.

צו להוצאות – צו הניתן על ידי שופט או רשם המורה על תשלום הוצאות.

צו מניעה – צו הניתן על ידי בית משפט כנגד אדם או גוף בעל אישיות משפטית והמורה לו להימנע מלעשות פעולה המפורטת בו.

צו עיכוב יציאה מן הארץ – צו המוצא על ידי בית משפט או ראש ההוצאה לפועל ואשר נועד להבטיח התייצבות של אדם לחקירה, למשפט או להבטחת תשלום חוב.

צו על תנאי – צו הניתן על ידי בית המשפט הגבוה לצדק לבקשת עותר והמורה לרשות שלטונית או לממלא תפקיד שלטוני, שכנגדו הוגשה העתירה, לנמק מדוע לא יעשה או יימנע מלעשות את הפעולה המפורטת בעתירה. אם בג"צ אינו משתכנע בצדקת הנימוקים, בסמכותו להפוך את הצו על תנאי

להחלטי, משמע, להורות לאותה רשות או לאותו בעל תפקיד לעשות או להימנע מלעשות את הפעולה נשוא העתירה.
צו עשה זמני – בקשה המוגשת במסגרת התובענה (ר' ערך) העיקרית, ומטרתה להורות לבעל דין לבצע פעולה כלשהי עד למתן הכרעה בתובענה.

ק

קדם משפט – ישיבה ראשונה בהליך משפטי אזרחי, שנועדה לברור הסוגיות במחלוקת בתובענה שלפני בית המשפט וקביעת הסדרים נוהליים שונים לביוררה.

קטין – אדם שטרם מלאו לו 18 שנים.

ר

ראיות, הוכחות ועדים – כלל ההוכחות שמביא צד במשפט לצורך תמיכה בטענותיו: עדויות בעל-פה, מסמכים, הקלטות, תמונות ומוצגים שונים.

ראש ההוצאה לפועל – שופט או רשם של בית משפט אשר לו סמכויות מיוחדות על פי חוק ההוצאה לפועל, כגון: מתן צו עיקול, צו עיכוב יציאה מן הארץ או זימון החייב לחקירה בדבר יכולתו הכלכלית.

רשם – בעל תפקיד מעין שיפוטי, אשר לו סמכויות לתת צווים והחלטות בהליכים אזרחיים מוגבלים, לרבות הליכי הוצאה לפועל.

ת

תובע – לפי חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, תובע הוא היועץ המשפטי לממשלה וכל אחד מנציגיו כפרקליט המדינה, משנהו, פרקליטי המחוז ופרקליטים אחרים מפרקליטות המדינה, ששר המשפטים קבע את תאריהם בצו שפורסם ברשומות.

תובענה – תביעות, בקשות ושאר עניינים אזרחיים ומינהליים שמביא בעל דין לפני בית משפט באחת

הדרכים שנקבעו לכך.

תחליף המצאה – פרסום של הזמנה לדין או החלטה שיפוטית המופנית כלפי אדם שמקום הימצאו, בארץ או מחוצה לה, אינו ידוע. הפרסום נעשה בעיתון או במספר עיתונים, לפי אישור של בית משפט, כתחליף למסירה פיסיית של המסמך לידי.

תצהיר – הצהרה של אדם בכתב היכולה להינתן בפני שופט, דיין בבית דין דתי, ראש רשות מקומית או מי שהוסמך לכך על ידי שר המשפטים, לאחר שהוזהר על ידי עורך התצהיר לומר את האמת אחרת יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק.